

HEILKUNDLICHE, VOLKSRELIGIÖSE UND RITUALTEXTE

Knüppel, Michael (Beschrieben von) (2013), *Alltürkische Handschriften, Teil 17: Heilkundliche, volksreligiöse und Ritualtexte. Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland (VOHD), Band XIII, 25*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 314 s., ISBN 978-3-515-10429-6

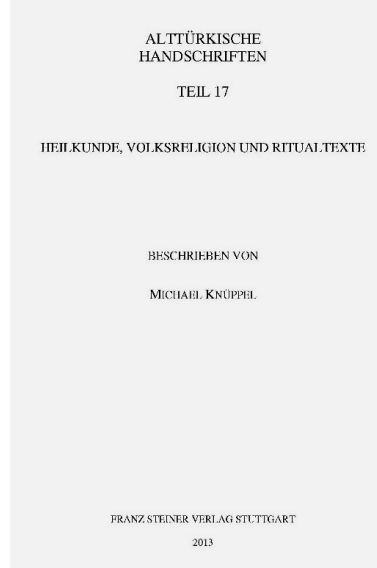
Erdem UÇAR*

Gazi Türkiyat, Güz 2015/17: 229-232

XX. yüzyılın başında Alman bilim adamları, Turfan bölgesine (Doğu Türkistan) yaptıkları 4 keşif gezisinin neticesinde (T I, II, III, IV), muhtelif dil ve yazı sistemine ait orijinal yazmayı Almanya'ya getirmiştir. Doğu Türkistan'dan getirilen bu malzemenin içinde Uygurlara ait metinler de mevcuttu. Almanya'daki Oryantal koleksiyon, 1958'de kurulan "Almanya'daki Oryantal Elyazmalarının Kataloqlaması" (Katalogisierung der Orientalischen Handschriften in Deutschland = KOHD) projesi kapsamında kayıt altına alınıp kayıtlar kataloglar halinde "Oryantal Yazmalar Serisi" (Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland = VOHD) başlığı altında Franz Steiner yayınevi tarafından yayınlanmaya başlanmıştır. Bu serinin içerisinde XIII. sıra Almanya'daki Türkçe yazma koleksiyonuna tahsis edilmiştir. Tanıtımını yapacağımız eser de Almanya'daki "Oryantal Yazmalar" serisinin XIII. sırasının 25. cildine ve "Eski Türkçe Yazmalar" alt serisinin de 17. cildine aittir.

KNÜPPEL'in katalog çalışması, XX. yüzyılın başında Almanya'ya getirilen Oryantal koleksiyon içerisindeki Eski Türkçe yazmalar içerisindeki, tıp, halk inançları ve ritüel konulu Uygurca fragmanların tavsifini yapmayı hedeflemektedir.

Eserin, 'Einleitung' kısmında (s. 9-32) kataloglanan materyal ve bu materyalin ait olduğu eserler hakkında genel mahiyette bilgiler verilmiştir.

* Doç. Dr., Gediz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi. İzmir/TÜRKİYE. merdemu@gmail.com

Eserin katalog kısmında ilk olarak tıpla ilgili fragmanlar tavsif edilmiştir (Katalog No: 1-57 [s. 33-77]). Katalogda 57 tane tıpla ilgili fragman tavsif edilse de girişte verilen bilgilere göre Uygurcada 65 tane tıpla ilgili fragmanın olduğu söylenmektedir.¹ Eski Uygur tababeti hakkındaki bu fragmanlar, genellikle Sanskritçeden tercüme edilmiştir ve Sanskritçedeki asılları bilinmektedir. Bu metinlerden 13 tanesi Siddhasāra'dan, 9 tanesi Aṣṭāṅgahṛdayasaṃhitā'dan, 5 tanesi Yogaśataka'dan, 4 tanesi Survarṇaprabhāsottama-Sūtra'dan (doğrusu *Suvarṇaprabhāsottama-Sūtra*)², 2 tanesi de Padmacintāmaṇi-Dhāraṇī-Sūtra'dan tercümedir. Son olarak 32 tane metnin hangi metinden tercüme olduğu belli değildir. Katalogda tavsifi yapılan fragmanların büyük bir kısmı daha önce neşredilmiştir. Neşirler için bk. [Arat] 1930; [Arat] 1932³; [Arat] 1937; Maue 1996 ve Zieme 1999.

Katalogun devam eden kısmında astroloji (Katalog No: 74-88 [s. 87-93]) ve tarih zaptı (takvim) (Katalog No: 58-73 [s. 79-86]) ile ilgili fragmanların tavsifi yer alır. Buradaki fragmanlar da daha önce Reşit Rahmeti ARAT tarafından "Türkische Turfan-Texte" serisinin VII. cildinde neşredilmiştir.

Dördüncü olarak 'fal' ve 'kehanet' konulu fragmanlar (Katalog No: 89-120 [s. 95-116]) tavsif edilmiştir. Buradaki fragmanlar daha önce BANG ve GABAIN tarafından "Türkische Turfan-Texte" serisinin I. cildinde neşredilmiştir (Bang-Gabain 1929).

Bunların ardından Cuṇḍidevīdhāraṇī, Śārdūlakarṇāvadāna, Tejaḥprabha, Mārīcīdhāraṇī, Yétiken Sudur, Garbaparimaṇçani Sudur ve muska metinlerine dair bâtni budizmine ait Uygurca fragmanların tavsifi yapılmıştır (Katalog No: 121-256 [s. 117-200]). Katalogda tavsifi yapılan en çok fragman bu kısma aittir. Bu fragmanlar, daha önce "Türkische Turfan-Texte" VII. cildi ([Arat] 1937) ile "Berliner Turfantexte" serisinin XXIII. cildinde (Zieme 2005) neşredilmiştir.

Son olarak, dhāraṇī ve tantrik içerikli fragmanların tavsifi yapılmıştır (Katalog No: 257-332 [s. 201-263]). Burada Avalokiteśvara-Dhāraṇī, Dhāraṇī-Sūtra, Cakraśaṃvara devriyesi, Sa-skya Paṇḍita'nın Guruyoga "Derin Yol"u, Mañjuśrīnāmasaṃgīti gibi muhtelif tercüme metinlere ve çeşitli tantrik şiirlere ait fragmanlar mevcuttur. Tavsifi

¹ Buradaki rakamı 67'ye çıkartabiliriz, çünkü Dieter MAUE'nin hazırladığı Brāhmī ve Tibet harfli fragmanların katalogunun II. cildinde iki tane daha tıpla ilgili fragman tavsif edilmiştir. Bk. Maue 2015: Katalog No: 110 ve 111 [s. 231-241]).

² Katalogda, "RaschmannKat III" kısaltmasının karşılığı olarak Raschmann 2005 gösterilmiştir: Buna göre de 4 tane fragmanın Altun Yaruk'a ait olduğu söylenmiş ve fragmanların Raschmann 2005'teki katalog numaraları verilmiştir. Ancak burada bahsedilen 4 tane fragman Altun Yaruk'a ait değildir. Bu fragmanlar Raschmann 2007'teki kataloga ait olup sivil Uygur belgelerindedir. Altun Yaruk'un 24. bölümü olan "Hastalıkların Tedavisi" bölümü Uygur tıbbı hakkındadır. Berlin'deki Uygurca fragmanlar arasında 5 tane fragman bu bölüme aittir. Bu fragmanlar şunlardır: U 2426 (Raschmann 2005: Katalog No: 560), U 962+U 1566 (Raschmann 2005: Katalog No: 561), U 2856 (Raschmann 2005: Katalog No: 562), Mainz 483 (Ehlers 1987: Katalog No: 144), Mainz 262 (Ehlers 1987: Katalog No: 145).

³ ARAT'ın "Zur Heilkunde der Uiguren I-II" başlıklı Almanca olarak neşredilen eserinin aslında Türkçeye de tercüme edildiğini söyleyebiliriz. Bk. Ünver 1936.

yapılan fragmanların büyük bir kısmı daha önce “Berliner Turfantexte” serisinin VII. cildinde (Kara-Zieme 1976), VIII. cildinde (Kara-Zieme 1977), XIII. cildinde (Zieme 1985) ve Röhrborn 1976’da neşredilmiştir.

Fragmanların tavsifi hakkında kısaca bilgi verecek olursak, katalogda bir fragmanın tavsifi yapılırken ilk önce parçanın fizikî özellikleri (ölçüsü, kâğıt bilgileri, yazısı, vs.) hakkında bilgiler verilir, daha sonra fragmanın (biliniyorsa) hangi esere ait olduğu ve (varsa) neşir bilgileri gösterilir. Son olarak da fragmanın ön ve arkasına ait başından ve sonundan birkaç satırın yazıçevrimi verilir. Örnek olarak bir sayfayı gösterelim:

Katalogun sonunda, çalışmada kullanılan kısaltmaların ve kaynakçanın listesi (s. 267-278) verildikten sonra, tavsifi yapılan toplam 332 fragman katalog numaralarına, mevcut kayıt numaralarına ve bulunma yerlerine göre olmak üzere üç farklı şekilde “tekâbü listesi” (Konkordanz) (s. 281-314) ile sıralanmıştır.

Elimizdeki katalog ile Almanya’daki mevcut tıp, halk inançları ve ritüel konulu Uygurca fragmanların envanteri toplu olarak Uyguristlerin istifadesine sunulmuştur. Uyguristiğin bugün en önemli vazifelerinden biri olan “Uygurca envanterin kataloglanması” çalışmalarına gayretli bir mesainin neticesinde katkı sunan bu eseri dolayısıyla değerli meslektaşım Michael KNÜPPEL’i tebrik ederim.

Katalogdan örnek bir sayfa (s. 61).

KAYNAKÇA

- [ARAT], Abdurrahman Rachmati (1930). *Zur Heilkunde der Uiguren [I]*. Berlin (Aus: SPAW. Phil.-hist. Kl. 1930: 23, 451-473).
- [ARAT], Abdurrahman Rachmati (1932). *Zur Heilkunde der Uiguren II*. Berlin (Aus: SPAW. Phil.-hist. Kl. 1932: 22, 401-448).
- [ARAT], Abdurrahman Rachmati (1937). *Türkische Turfan-Texte VII* mit sinologischen Anmerkungen von Dr. Wolfram EBERHARD. Berlin (APAW. Phil.-hist. Kl. 1936: 12).
- BANG, Willi; Annemarie von GABAIN (1929). *Türkische Turfan-Texte I: Bruchstücke eines Wahrsagebuches*. Berlin (Aus: SPAW. Phil.-hist. Kl. 1929: 15, 241-268).

- EHLERS, Gerhard (1987). *Alttürkische Handschriften, Teil 2: Das Goldglanzsūtra und der buddhistische Legendenzyklus Daśakarmaparhāvādānamālā*. Depositum der Preußischen Akademie der Wissenschaften (Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz, Berlin). Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. Band XIII/10. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- KARA, Georg; Peter ZIEME (1976). *Fragmente tantrischer Werke in uigurischer Übersetzung*. BT VII. Berlin: Akademie Verlag.
- KARA, Georg; Peter ZIEME (1977). *Die uigurischen Übersetzung des Guruyogas "Tiefer Weg" von Sa-skya Paṇḍita und der Mañjuśrīnāmasaṃgīti*. BT VIII. Berlin: Akademie Verlag.
- MAUE, Dieter (1996). *Alttürkische Handschriften Teil 1: Dokumente in Brāhmī und tibetischer Schriften*. Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. Band XIII/9. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- MAUE, Dieter (2015). *Alttürkische Handschriften Teil 2: Dokumente in Brāhmī und tibetischer Schriften*. Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. Band XIII/27. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- RASCHMANN, Simone-Christiane (2005). *Alttürkische Handschriften: Teil 7. Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras. Teil 3: Sechstes bis zehntes Buch. Kolophone, Kommentar und Versifizierungen, Gesamtkonkordanzen*. Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland. Band XIII/15. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- RASCHMANN, Simone-Christiane (2007). *Alttürkische Handschriften Teil 13: Dokumente. Teil 1*. Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland. Band XIII/21. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- RÖHRBORN, Klaus (1976). "Fragmente der uigurischen Version des „Dharaṇī-Sūtras der großen Barmherzigkeit“. ZDMG 126: 87-100.
- ÜNVER, Ahmet Süheyl (1936). *Uygurlarda Tababet VIII-XIV Asır (La Medecine Chez Les Ouigours): Prof. R. R. Arat'ın Okuduğu Uygurca Metinlere Göre*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- ZIEME, Peter (1985). *Buddhistische Stabreimdichtungen der Uiguren*. BT 13. Berlin: Akademie Verlag.
- ZIEME, Peter (1999). "Einige neue medizinische Textfragmente der alten Uiguren". Redigenda curaverunt Helmut EIMER, Michael HAHN, Maria SCHEDELICH et Peter WYZLIC (ed.). *Studia Tibetica et Mongolica: Festschrift Manfred Taube*. Indica-et-Tibetica-Verlag. Swisttal-Odendorf: 323-340.
- ZIEME, Peter (2005). *Magische Texte des uigurischen Buddhismus*. BT XXIII. Turnhout (Belgien): Brepols.